

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Työryhmän mietinnössä on tuotu esiin, että yhteiskunta ja perhemuodot ovat muuttuneet lapsenhuoltolain säätämisen jälkeen. Lapsenhuoltolain uudistaminen ja ajanmukaistaminen on tämän vuoksi tarpeen.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja huoltajan tehtäviä koskeviin säännöksiin on ehdotettu muutoksia, lisäyksiä ja täsmennyksiä. Uusia säännöksiä ovat velvollisuus ilmoittaa aiotusta muutosta (5 a §), huoltajan esteellisyys (5 b §) ja edunvalvojan määrääminen huoltajan sijaiseksi (5 c §). Näistä säännöksistä minulla ei ole lausuttavaa.

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Säännös eräiden isyysratkaisujen vaikutuksesta lapsen huoltoon on uusi, ja sen sisältämät täsmennykset ja muutokset ovat asianmukaisia (6 a §).

Ehdotetuissa säännöksissä esitetään myös sosiaalilautakunnan toimivallan laajentamista sopimusten vahvistamisessa niin, että sosiaalilautakunnan toimivalta olisi pääsääntöisesti yhtä laaja kuin tuomioistuimen toimivalta (7 §). Riidattomissa tilanteissa tehtävien jaosta huoltajien kesken ja oheishuoltajasta voitaisiin sopia myös sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella. Lapsen huolto voitaisiin uskoa vanhempien sijasta muulle henkilölle kuitenkin vain tuomioistuimen päätöksellä. Ehdotuksella selkeytetään myös sosiaalilautakunnan mahdollisuutta vahvistaa tietojensaantioikeutta koskeva sopimus. Tältä osin totean, että sosiaalilautakunnan vahvistamien sopimusten käyttöalan laajentuminen ja muutoinkin uusien sopimustyyppien (vuoroasuminen, lapsen oikeus tavata muuta henkilöä kuin vanhempaansa) mahdollistaminen edellyttää

lastenvalvojien koulutusta sekä riittäviä resursseja, jotta asianmukaiset palvelut voidaan turvata viivytyksettä. Sinänsä pidän kannatettavana, että lapsen huoltoa ja tapaamista koskevat asiat voidaan entistä laajemmin ratkaista sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella. Tämä saattaa nopeuttaa ja joustavoittaa asioiden käsittelyä edellyttäen että lastenvalvojien palvelut voidaan edellä esitetyllä tavalla turvata.

Ehdotetuissa säännöksissä mahdollistetaan myös ns. vuoroasuminen, joka merkittäisiin väestötietojärjestelmään huollon sisältöä koskevana tietona (7 b §, 9 a §). Vuoroasumista koskevaan sopimukseen kirjattaisiin ehto siitä, kumpi kodeista ilmoitettaisiin lapsen viralliseksi asuinpaikaksi. Asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä myös tuomioistuimen olisi otettava asia omasta aloitteestaan esille ja annettava tästä määräys tarvittaessa. Monet yhteiskunnan palvelut ja etuudet määräytyvät virallisen asuinpaikan mukaan. Pidän tärkeänä etuuksia ja oikeuksia koskevan erityislainsäädännön muutostarpeen kartoittamista, mihin mietinnössä on viitattukin, koska esimerkiksi terveydenhuollon ja koululaiskuljetusten suhteen voi ilmetä ongelmallisia tilanteita.

Lakiin esitetään otettavaksi uusi säännös lapsen oikeudesta tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa (9 c §). Säännöksessä tarkoitettu lapselle erityisen läheinen henkilö voisi itse tehdä tuomioistuimelle hakemuksen, joka koskee lapsen oikeutta tavata häntä (14 §). Mietinnössä esitellyssä ulkomaisessa lainsäädännössä muun henkilön kuin vanhemman tapaamisoikeus ja sen vaatiminen näyttää olevan säädetty rajoitetummin. Pidän mahdollisena, että ehdotettu säännös saattaisi lisätä oikeudenkäyntejä, jotka ovat lapselle kuormittavia.

Pidän tarpeellisena ehdotettua uutta säännöstä tuetuista ja valvotuista tapaamisista sekä valvotuista vaihdoista (9 b §).

Mietinnön mukaan esityksessä ehdotetaan useita lainsäädäntötoimenpiteitä, joilla on tarkoitus parantaa lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja osallistua häntä koskevien asioiden käsittelyyn. Ehdotuksissa on otettu huomioon YK:n lapsen oikeuksien sopimus, Euroopan neuvoston lapsiystävällisen oikeuden periaatteet sekä Euroopan neuvoston lapsen oikeuksien käyttöä koskeva sopimus. Lapsen mielipiteen selvittämisestä säädettäisiin nykyistä täsmällisemmällä ja laajemmalla säännöksellä, mitä pidän asianmukaisena (11 §). Lapsen mielipiteen selvittämisestä säädettäisiin myös tuomioistuimen sosiaalilautakunnalta pyytämän selvityksen laatimisen yhteydessä (16 §) sekä kun kyse on sopimuksen vahvistamisesta sosiaalilautakunnassa (8 § 3 mom) ja lapsen kuulemisesta tuomioistuimessa (15 a §). Mietinnön mukaan ehdotetuilla säännöksillä parannetaan lapsen oikeutta saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin perustuslain 6 §:n 3 momentissa edellytetyllä tavalla.

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Ehdotuksessa pyritään oikeudenkäyntien nopeuttamiseen ja tarpeettomien uusintakäsittelyjen karsimiseen.

Oikeuskanslerille tehdyissä kanteluissa ilmenee usein tyytymättömyyttä sosiaalilautakunnalta pyydettyjen selvitysten viipymiseen. Selvityksen toimittamiselle on saatettu asettaa pitkäkö määräaika ja mahdollisesti vielä pyydetään lisääaikaa. Näin oikeudenkäynnin kokonaiskesto kasvaa kohtuuttomaksi. Pidän kannatettavana ehdotettuja säännöksiä siitä, että tuomioistuimen on asetettava määräaika selvityksen laatimiselle ja että tuomioistuimen on selvitystä pyytäessään yksilöitävä, mistä kysymyksistä selvitystä erityisesti tarvitaan (16 §). Lisäksi lakiin tulisi nimenomainen säännös käsittelyn joutuisuudesta sekä määräaika istunnon toimittamiselle, jos asiassa on pyydetty väliaikaista määräystä (14 b §). Oikeudenkäyntien nopeuttamiseksi on välttämätöntä, että sosiaaliviranomaisilla on riittävät resurssit tuomioistuimen pyytämien selvitysten laatimiseen viivytyksettä.

Uusi säännös väliaikaisen määräyksen antamisesta elatusavusta on tarpeellinen ja turvaa lapsen oikeutta elatukseen (17 § 2 mom). Myös uusi säännös mahdollisuudesta määrätä sakon uhka jo niin sanotussa perustepäätöksessä eli tapaamisoikeudesta tuomioistuimesta päätettäessä on kannatettava nopeuttaessaan menettelyä ja vähentäessään oikeudenkäyntejä (9 d §).

Toistuvien huoltoriitojen ehkäisemiseksi esityksessä ehdotetaan lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen tai tuomioistuimen päätöksen muuttamiselle asetetun kynnyksen korottamista. Uuden ehdotetun säännöksen mukaan tuomioistuimen tulisi hylätä sopimuksen tai päätöksen muuttamista koskeva hakemus jo kirjallisessa menettelyssä, jos hakemuksen perusteet ja asian aiemmat käsittelyt huomioon ottaen on selvää, että hakemus ei ylitä muutokynnystä (14 a §). Toistuvat huoltoriidat ovat haitallisia lapselle ja rasittavat tuomioistuinjärjestelmää, joten niiden vähentämiseen tähtäävät toimet ovat kannatettavia.

Lapsen kuuleminen oikeudenkäynnissä voi mietinnön mukaan tapahtua joko sosiaaliviranomaisen selvityksen yhteydessä tai tuomioistuimessa. Lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti molemmissa yhteyksissä. Esitykseen sisältyy uusi säännös lapsen kuulemisesta tuomioistuimessa (15 a §). Nähdäkseni ehdotettu säännös mahdollistaa lapsen edun huomioon ottamisen lapsen kuulemisessa. Säännöksessä on muun muassa todettu, että tuomioistuin voi käyttää lapsen kuulemisessa apuna 17 b §:ssä tarkoitettua asiantuntija-avustajaa ja että lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti myös siten, että hänen lisäksi läsnä on vain yksi tai useampi tuomioistuimen jäsen.

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelun, vieraassa valtiossa annetun päätöksen ja lapsen palauttamisen, asetuksenantovaltuuden ja liitelakien osalta minulla ei ole lausuttavaa.

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelun, vieraassa valtiossa annetun päätöksen ja lapsen palauttamisen, asetuksenantovaltuuden ja liitelakien osalta minulla ei ole lausuttavaa.

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelun, vieraassa valtiossa annetun päätöksen ja lapsen palauttamisen, asetuksenantovaltuuden ja liitelakien osalta minulla ei ole lausuttavaa.

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelun, vieraassa valtiossa annetun päätöksen ja lapsen palauttamisen, asetuksenantovaltuuden ja liitelakien osalta minulla ei ole lausuttavaa.

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

Vaikutusarvioinnin osalta viittaa edellä lastenvalvojien ja tuomioistuimen pyytämää selvitystä laativien sosiaaliviranomaisten resursseista ja koulutuksesta lausumaani.

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

-

Sihto Juha
Oikeuskanslerinvirasto - Valtioneuvoston oikeuskansleri